

М. П. Бутко,

д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту та державної служби,
Чернігівський національний технологічний університет

Р. В. Тульчинський,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
ПВНЗ "Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая"

ОБГРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ

M. Butko,

Doctor of economics, Professor,

Head of the management and civil service department, Chernihiv National technology university

R. Tulchinskiy,

*Candidate of economic sciences, Associate professor, Head of the management and public administration
department PHEI "Academician Yuriy Bugay International scientific and technical university"*

REASONING THE USING ESSENCE OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO FORMATION OF A NEW REGIONALISM

Парадигма нового регіоналізму, яка підтверджується досвідом європейських країн, спрямована на нівелювання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, подолання інституційних перешкод розвитку тощо. Оскільки новий регіоналізм в Україні вимагає обґрунтування методологічних засад, у статті обґрунтовано підходи до його становлення. Доведено доцільність використання системного, інституціонального, ситуаційного та синергетичного підходів як наукового підґрунтя методології становлення нового регіоналізму.

Обґрунтовано, що системний підхід дає можливість концептуально досліджувати становлення нового регіоналізму із урахуванням взаємодії всіх систем та процесів, розглядати новий регіоналізм як єдиний цілісний організм з притаманними йому специфічними властивостями, якостями, зв'язками, процесами, узгодити цілі та завдання розвитку. Інституціональний підхід зменшує невизначеність при становленні нового регіоналізму шляхом встановлення стійкої структури взаємодії між суб'єктами регіональних суспільних систем. Ситуаційний підхід сприяє виявленню особливостей прийняття управлінських рішень у конкретний момент часу з урахуванням динамічних змін зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку. Синергетичний підхід дає можливість обґрунтувати процеси, які відбуваються в регіональних суспільних системах під впливом становлення нового регіоналізму, що можна розглядати як нелінійні зовнішні флуктуації. На основі визначення переваг та недоліків системного, інституціонального, ситуаційного та синергетичного підходів обґрунтовано доцільність використання комплексного підходу щодо становлення нового регіоналізму.

The paradigm of a new regionalism, which is confirmed by the experience of European countries, is aimed at leveling up the disproportions of the regions socio-economic development, overcoming the institutional obstacles to development, etc. Because of a new regionalism in Ukraine requires the justification of the methodological principles, the article substantiates the approaches to its formation. The expediency of using systemic, institutional, situational and synergetic approaches as a scientific basis for the methodology of a new regionalism formation is proved.

It is substantiated that the systematic approach enables to conceptually investigate the formation of a new regionalism, taking into account the interaction of all systems and processes, to consider new regionalism as a single holistic organism with its specific properties, qualities, connections, processes, to coordinate the goals and objectives of development. Institutional approach reduces uncertainty in the formation of a new regionalism by establishing a stable structure of interaction between actors of regional social systems. Situational approach helps to identify the peculiarities of making managerial decisions at a particular time point, taking into account the dynamic changes of external and internal factors of development. The synergetic approach provides an opportunity to substantiate the processes taking place in regional social systems under the influence of a new regionalism formation, which can be considered as nonlinear external fluctuations.

The feasibility of using an integrated approach to a new regionalism formation based on the identification of the advantages and disadvantages of systemic, institutional, situational and synergetic approaches has been substantiated.

Ключові слова: новий регіоналізм, методологія, комплексний підхід, системний підхід, інституціональний підхід, ситуаційний підхід, синергетичний підхід.

Key words: new regionalism, methodology, complex approach, system approach, institutional approach, situational approach, synergetic approach.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів в європейських країнах формується парадигма нового регіоналізму, що підтверджується функціонуванням відповідних інституцій, які сприяють регіональній інтеграції та співробітництву регіонів, що утворені поза межами державних кордонів з іншими країнами, а також, модифікацією ролі регіонів не тільки в межах держав, а й всієї інституційної архітектониці європейської спільноти, в якій регіони виступають суб'єктами соціально-економічних та політичних процесів.

Світовий економічний розвиток характеризується збільшенням масштабів регіоналізації, що виявилось у збільшенні автономності й підвищенні ролі окремих регіонів у розвитку національних економік у цілому та як наслідок, виникненням феномену "нового регіоналізму" [1, с. 101]. Регіоналізацію можна розглядати, як зміцнення економічних, соціальних, науково-технічних та інших зв'язків між територіями або державами, виникнення регіональних об'єднань держав [2, с. 52].

Новий регіоналізм як явище знаходиться у постійній трансформації під впливом глобалізації, економічної лібералізації, політичних сил та соціально-економічної політики на різних рівнях, у тому числі, самих регіонів, оскільки існують різні напрями та бачення регіонів щодо обрання заходів їх соціально-економічного розвитку та різні принципи формування регіональних утворень.

Типологія процесів регіоналізації європейських країн за ознаками самоврядності, закріпленими інституційними правами, тенденціями політико-правового розвитку та іншими факторами доводить відсутність уніфікованості та багатогранності процесу регіоналізації в цілому. Але при цьому новий регіоналізм має певні спільні тенденції, а саме:

— зменшення впливу держав та адміністративного ресурсу на регулювання економічних процесів в регіонах та створення нових зон регіонального впливу;

— формування нових інформаційних зв'язків та взаємодії суб'єктів регіонів через взаємодію не на державному, а на регіональному горизонтальному рівні, що в умовах глобалізаційних процесів сприяє входженню регіонів у світові структурні процеси;

— регіональна взаємодія як у межах окремих країн, так і поза нею, що зумовлена економічною доцільністю, а не адміністративними ресурсами;

— створення інтернаціонального комунікаційного середовища із креативними суспільними та управлінськими практиками тощо.

Парадигма нового регіоналізму, яка підтверджується досвідом європейських країн, спрямована на нівелювання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, подолання інституційних перешкод розвитку тощо.

У свою чергу, становлення нового регіоналізму в Україні вимагає пошуку інституціональних та управлінських детермінант, спроможних сприяти вирішенню складних соціально-економічних проблем, забезпечити сталий розвиток регіональних суспільних систем та національної економіки в цілому. Також становлення нового регіоналізму в Україні вимагає обґрунтування його методологічних засад.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам становлення нового регіоналізму в умовах глобалізації та інтеграції, осмисленню теоретико-методологічних засад присвячено праці вітчизняних дослідників, а саме: А. Амоши, Б. Бураковського, С. Вовканича, А. Власюка, В. Гейця, А. Гриценка, Б. Данилишина, В. Загорського, І. Зварич, В. Кравцова, Є. Лібанової, С. Пирожкова, С. Романюка, В. Сиденка, А. Семіва, А. Чернюк та ін.

Серед іноземних дослідників, які досліджують питання нового регіоналізму, необхідно відмітити: В. Барнза, М. Кітінга, П. Кука, А. Ледебура, Дж. Лонгліна, Дж. Луфліна, Дж. МакКомби, Ч. Ф. Сейбла, М. Сеттерфілда, М. Сторпера, А. Харрелла, Б. Хеттне Д. Цейтлін та інших [1; 4—6; 8—13].

Відаючи належне науковому доробку вчених, необхідно зазначити, що методологія становлення нового регіоналізму, у тому числі, обґрунтування підходів щодо становлення нового регіоналізму, залишається недостатньо розробленою та вимагає подальших досліджень.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Становлення нового регіоналізму в Україні вимагає прийняття рішень владними структурами різного рівня із урахуванням методологічного підґрунтя, що сприятиме модернізації економіки регіонів та країни в цілому. Це та інше зумовлює необхідність розроблення методологічного підґрунтя становлення нового регіоналізму, а саме визначення підходів, принципів, функцій тощо. Це, у свою чергу, сприятиме розробленню концептуальних, методичних та практичних рекомендацій щодо становлення нового регіоналізму в Україні.

МЕТА РОБОТИ

Метою даної роботи є обґрунтування методологічних підходів щодо становлення нового регіоналізму. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

— доведено доцільність використання системного, інституціонального, ситуаційного та синергетичного підходів як наукового підґрунтя методології становлення нового регіоналізму;

— на основі визначення переваг та недоліків методологічних підходів обґрунтовано доцільність використання комплексного підходу щодо становлення нового регіоналізму.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На погляд авторів науковим підґрунтям щодо становлення нового регіоналізму повинен виступати комплексний підхід, що включає у себе системний, інституціональний, ситуаційний та синергетичний підходи (див. рис. 1).

Отже, розглянемо складові, які входять до комплексного підходу більш детально. Оскільки системний підхід виступає одним із головних способів наукового пізнання, та він стає методологічною основою дослідження нового регіоналізму. Системний підхід як інструмент наукового пізнання та міждисциплінарна методологія особливого типу, яка об'єднує в єдину систему різні методи (індукції,

аналізу, синтезу, дедукції тощо) наукового дослідження, виконує евристичну функцію, дозволяє забезпечити інтеграцію наукових знань, системно сприймати та впорядковувати інформацію та знання, сприяти вивченню такого складного явища різноманітної природи та складності як регіоналізм [4, с. 78].

Використання системного підходу дає можливість:

- узгодити цілі та завдання систем різного рівня, у тому числі вищого порядку, із завданнями нового регіоналізму, спрямувати методи, процедури, важелі та їх досягнення, а також розкрити функціональну цілісність нового регіоналізму щодо потреб регіональних суспільних систем;

- змодельувати оптимальний сценарій розвитку та оцінити ефективність становлення нового регіоналізму, прогнозувати подальший розвиток регіонів з урахуванням впливу факторів та процесів різної природи тощо.

Використання системного підходу щодо нового регіоналізму дає можливість розглядати його як єдиний цілісний організм з притаманними йому специфічними властивостями, якостями, зв'язками, процесами, узгодити цілі та завдання розвитку, виокремити інституціональні та управлінські детермінанти його становлення, оцінити його ефективність, запропонувати заходи щодо досягнення поставлених цілей та завдань тощо.

Але необхідно зауважити, що методології системного підходу притаманні певні недоліки, вигоди яких полягають у загальній теорії систем, зокрема: нівелювання якісної специфіки різних системних об'єктів та елементів, внаслідок відокремлення їх за формальними ознаками подібності, а також зосередження уваги на функціональних й структурних зв'язках системи тощо. Усуненню цих та інших недоліків сприятиме використання інституціонального, ситуаційного та синергетичного підходів.

Методологія інституціонального підходу дає можливість з високим ступенем підпорядкованості та логічності досліджувати процеси та явища становлення нового регіоналізму, визначати інституціональні та управлінські детермінанти становлення нового регіоналізму, що сприятиме окресленню пріоритетних інституціональних напрямків щодо оптимізації процесу становлення нового регіоналізму.

За методологією інституціонального підходу основна увага спрямована на функціонування інститутів та їхню роль у становленні нового регіоналізму, до складу яких відносяться:

- формальні правила — офіційно закріплені у нормативно-законодавчих актах;
- неформальні обмеження — у вигляді договорів та угод різного рівня, історично закріплені традиції, звичаї;
- механізми примусу — забезпечуючи дотримання встановлених правил у вигляді судових та правоохоронних органів тощо.

За інституціональним підходом щодо нового регіоналізму вагоме значення надається не тільки суспільним та державним інститутам, а й регіональним різнофункціональним інститутам, що виступають базисом становлення нового регіоналізму та розвитку регіонів, утворюючи певну інституційну сукупність.

Використання методології інституціонального підходу щодо становлення нового регіоналізму обумовлюється тим, що модернізаційні зміни у регіональних суспільних системах неможливі без інституціональних змін соціально-економічної сфери, оскільки під їх впливом формується більш ефективно використання ресурсів та формування потенціалу регіонів задля досягнення цілей підвищення якості життя населення, отримання конкурентних переваг на світовому ринку тощо.

Становлення нового регіоналізму зумовлює розроблення змін до законодавчо-нормативної бази, яка визначає правові, економічні та організаційні умови функціонування суб'єктів регіонів, здійснення регулювання відносин між ними тощо. Роль інститутів полягає у

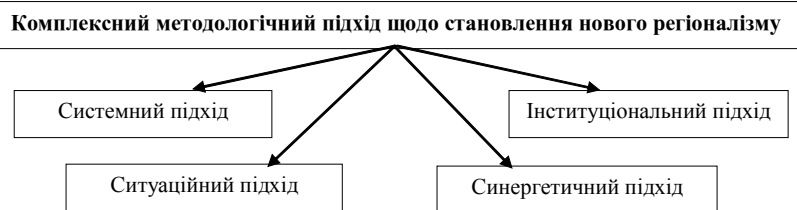

Рис. 1. Комплексний методологічний підхід щодо становлення нового регіоналізму

Джерело: запропоновано авторами.

зменшенні невизначеності при становленні нового регіоналізму шляхом встановлення стійкої структури взаємодії між суб'єктами регіональних суспільних систем.

Методологія використання інституціонального підходу враховує не тільки зміни правових інститутів, а також зміни глобалізаційних економічних процесів, процеси самоідентифікації регіонів щодо історико-культурних устоїв, оголошених суспільством цілей, завдань тощо. При цьому необхідно зауважити, що методологія інституціонального підходу не позбавлена недоліків, а саме:

- обмежує системність поглядів щодо становлення нового регіоналізму;
- не враховує отримання синергетичного ефекту від становлення нового регіоналізму та розвитку регіонів;
- не розкриває структурні функціональні зв'язки між суб'єктами регіональних суспільних систем;
- не враховує специфічні та структурні особливості регіональних суспільних систем при становленні нового регіоналізму.

Ці та інші недоліки інституціонального підходу нівелюються системним, а також ситуаційним та синергетичним підходами щодо становлення нового регіоналізму.

Методологія ситуаційного підходу дозволяє усунути недоліки системного та інституціонального підходів, обґрунтування використання якого полягає у тому, що існуючий світ знаходиться у безперервному динамічному русі і цю обставину необхідно враховувати при дослідженні, розробленні та прийнятті рішень щодо становлення нового регіоналізму. Прийняття управлінських рішень щодо процесів, суб'єктів, об'єктів нового регіоналізму повинно враховувати зміни внутрішнього і зовнішнього оточення, що постійно відбуваються під впливом динамічних процесів. Певна конкретна сукупність обставин та умов у конкретний період часу спричиняють вагомий вплив на становлення нового регіоналізму. Це зумовлює те, що одне і те ж саме управлінське рішення, запроваджений захід тощо спричиняють неоднаковий ефект по відношенню до регіонального розвитку у різних територіальних умовах та періодах часу. Підтверджується теза о неможливості існування універсального заходу та отримання однакового ефекту для різних регіональних суспільних систем внаслідок прийняття одного і того ж управлінського рішення, запровадження заходів, важелів, методів з певним часовим лагом.

Використання ситуаційного підходу забезпечує можливість:

- сконцентруватися на ситуаційних особливостях становлення нового регіоналізму;
- встановити очікувану ефективність управлінських рішень на різних шаблях управління з урахуванням впливу різнопланових факторів та часу на розвиток регіональних суспільних систем;
- за результатами діагностування розвитку регіональних суспільних систем, урахуванням векторів розвитку глобального середовища та на основі визначення тенденцій та перспективних прогнозів встановити інституціональні та управлінські детермінанти становлення нового регіоналізму.

Використання ситуаційного підходу, незважаючи на досить великі обмеження щодо дослідження нового регіоналізму, доповнює системний та інституціональний підходи, обґрунтовуючи диференціацію розвитку регіональних суспільних систем, залежність їх функціону-

вання та ефективність прийняття управлінських рішень від впливу динамічних змін зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку із часовим лагом.

Таким чином, системний підхід дає можливість концептуально досліджувати становлення нового регіоналізму із урахуванням взаємодії всіх систем та процесів; інституціональний підхід — зменшує невизначеність при становленні нового регіоналізму, шляхом встановлення стійкої структури взаємодії між суб'єктами регіональних суспільних систем; ситуаційний підхід — сприяє виявленню особливостей прийняття управлінських рішень у конкретний момент часу з урахуванням динамічних змін зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку. Але для дослідження такого складного та багатогранного явища як новий регіоналізм, на наш погляд, необхідно також використувувати синергетичний підхід.

Синергетичний підхід дає можливість обґрунтувати процеси, які відбуваються в регіональних суспільних системах під впливом становлення нового регіоналізму, що можна розглядати як нелінійні зовнішні флуктуації. А також, долаючи стереотипи лінійного мислення, визначити синергетичний ефект становлення нового регіоналізму для регіонів, відповідно до якого сукупний вплив детермінант становлення нового регіоналізму визначається не простою сумою окремих показників результативності, а є набагато більшим за рахунок мультиплікаційного ефекту, що може проявитися у: зміні продуктивності ресурсів; використанні та формуванні інтелектуального та ресурсного потенціалів регіонів; зростанні конкурентоспроможності регіонів тощо. Але необхідно зазначити, що отримання синергетичного ефекту також залежить від впровадження інституціональних та управлінських детермінант становлення нового регіоналізму. При цьому синергетичний підхід не позбавлений певних недоліків, а саме, він, на противагу системному підходу, не розкриває функціональні особливості кожного з елементів та підсистем системи в цілому, не виявляє особливостей прийняття управлінських рішень з урахуванням певного лагу часу тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, з урахуванням специфіки досліджуваного об'єкту, на наш погляд, становлення нового регіоналізму необхідно розглядати з позицій комплексного підходу, що включає в себе системний, інституціональний, ситуаційний та синергетичний підходи, використання яких одночасно не суперечить їх методології, а також допомагає нівелювати недоліки один одного та отримати більш цілісне комплексне уявлення про становлення нового регіоналізму та процеси, які його супроводжують.

Література:

1. Барнз В. Нові регіональні економіки / В. Барнз, А. Ледебур / Пер. з англ. — Львів: Літопис, 2003 — 196 с.
2. Бутко М.П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції: монографія / М.П. Бутко. — К.: АМУ, 2016. — 452 с.
3. Бутко Н.П. Бифуркационное состояние ядра государственного созидания Украины в условиях реализации евроинтеграционного курса / П. Бутко // Экономика Украины. — 2017. — № 10 (663). — С. 49—64.
4. Тульчинська С.О. Органічність функціонування інтелектуально-інноваційної системи регіонів: монограф. / С.О. Тульчинська. — Херсон: Ви-во "ПП Вишемирський В.С.", 2012. — 400 с.
5. Cooke P. The Associational Economy: Firms, Regions and Innovation / P. Cooke, K Morgan // Oxford: Oxford University Press. — 1998. — 256 p.
6. Hettne B. Beyond the "New Regionalism" / B. Hettne // New Political Economy. — 2005. — No 10/4.
7. Hettne B. EU as Global Actor in the South / B. Hettne, F. Soderbaum, P. Stalgren // Swedish Institute for European Policy Studies. — 2008. — № 8 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://theorytalks.fileave.com/EU%20as%20global%20actor.pdf>

8. Hnat Pavel. European subregionalism in the process of Eastern Enlargement / Pavel Hnat // University of Tartu Official Site [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ceeisaconf.ut.ee/109100>

9. Hurrell, A. Regionalism in Theoretical Perspective / Regionalism in World Politics: Regional Organizations and International Order / Ed. by L. Fawcett, A. Hurrell. — Oxford: Oxford University Press, 1995. — P. 37—73.

10. Keating M. The European Union and the Regions / Michael Keating, James Barry Jones. — Oxford: Clarendon Press, 1995. — 306 p.

11. McCombie J. Productivity Growth and Economic Performance: Essays on Verdoorn's Law / J. McCombie, M. Pugno, B. Soro // Hound mills: 2002. — Palgrave. 296 p.

12. Setterfield M.A. A model of Kaldorian traverse: cumulative causation, structural change and evolutionary hysteresis / M.A. Setterfield. — 2002. — 233 p.

13. Storper M. The regional world: territorial development in a global economy / M. Storper. — New York: Guilford Press, 1997. — 326 pp.

14. Storper M. 'The resurgence of regional economies, ten years later: the region as a nexus of untraded interdependencies' / M. Storper. European Urban and Regional Studies. — 1995. — V. 2, p. 191—221.

References:

1. Barnz, V. and Ledebur, L. (2003), *Novi rehional'ni ekonomiky* [New regional economies], Litopys, L'viv, Ukraine.
2. Butko, M.P. (2016), *Arkhitektonika konkurentospro-mozhnosti rehioniv Ukrainy v konteksti ievrointehratsii* [Architectonics of the competitiveness of Ukrainian regions in the context of eurointegration], AMU, Kyiv, Ukraine.
3. Butko, N.P. (2017), "The bifurcation state of the state building of Ukraine in the conditions of implementation of the core of the European integration course", *Economy of Ukraine*, vol. 10 (663), pp. 49—64.
4. Tul'chyn's'ka, S. O. (2009), *Intelektual'no-innova-tijsna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty* [Intellectual and innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.
5. Cooke, P. and Morgan, K. (1998), *The Associational economy: firms, regions and innovation*, Oxford University Press, Oxford, UK.
6. Hettne, B. (2005), "Beyond the "New regionalism". *New Political Economy*. № 10/4.
7. Hettne, B. Soderbaum, F. and Stalgren, P. (2008), "EU as Global actor in the south", *Swedish Institute for European Policy Studies* [Online], no. 8, available at: <http://theorytalks.fileave.com/EU%20as%20global%20actor.pdf> (mode of access: 20.05.2018).
8. Hnat, Pavel, "European subregionalism in the process of Eastern Enlargement", [Online], University of Tartu Official Site. — available at: <http://www.ceeisaconf.ut.ee/109100>
9. Hurrell, A. and Fawcett, L. (1995), *Regionalism in World Politics: Regional Organizations and International Order*, Oxford University Press, Oxford, UK.
10. Keating, M. and Jones, J.B. (1995), *The European Union and the regions*, Clarendon Press, Oxford, UK.
11. McCombie, J. Pugno, M. and Soro, B. (2002), *Productivity Growth and Economic Performance: Essays on Verdoorn's Law*, Hound mills, Palgrave, UK.
12. Setterfield, M.A. (2002), *A model of Kaldorian traverse: cumulative causation, structural change and evolutionary hysteresis*, Oxford University Press, Oxford, UK.
13. Storper, M. (1995), "There surgence of regional economies, ten years later: the region as a nexus of untraded interdependencies", *European Urban and Regional Studies*, vol. 2, pp. 191—221.
14. Storper, M. (1997), *The regional world: territorial development in a global economy*, Guilford Press, New York, USA.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2018 р.